Розділ п’ятий. РЕЛІГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

5.1 Микола НЕСПРАВА. Теоретичне підгрунтя радикального салафізму.

Анотації. В статті показана наявність концептуального ядра у вченні радикального салафізму та проаналізовані етапи його формування. Також виокремлено роль, яку в цьому концептуальному ядрі відіграють ідеї таких авторів, як Ахмад ібн Ханбаль, Мухаммад ібн Сулейман ат-Тамімі, Абу аль-Ала Маудуді та Саїд Кутб. Продемонстрована специфіка тлумачення радикальними салафітами таких понять, як таухід, такфір та джихад.
Ключові слова: салафізм, джихад, такфір, таухід, іслам.

In **M.Nesprava’s article "Theoretical Foundations of Radical Salafism",** the presence of a conceptual core in the radical Salafism doctrine is shown and the main formation stages of this core are analyzed. Also, the role of the ideas by such authors as Ahmad ibn Hanbal, Muhammad ibn ʿAbd al-Wahhab, Syed Abul A'la Maududi and Sayyid Qutb in the formation of the conceptual core is argued. The characteristic aspects of the interpretation by radical Salafists of such concepts as tawhid, takfir and jihad are demonstrated.
Keywords: salafism, Jihad, Takfir, Tawheed, Islam.

Актуальність дослідження. Салафізм нині є помітним явищем не тільки в релігійно-політичному житті мусульманських країн, але і в тих державах, які далекі від ісламу – через екстремістську діяльність низки радикальних організацій салафітського спрямування. Нагальним є питання прояснення специфіки світобачення салафітів, що повинно допомогти зрозуміти сутність їх прагнень, а також сприяти розробці ефективних практик з попередження деструктивних дій представників радикального салафізму. Важливим аспектом цього питання є виокремлення та систематизація концептуального ядра переконань радикального салафізму.

Дослідженість проблеми. Чимало авторів займаються дослідженням салафізму. Серед сучасних дослідників відзначимо наступних: Генрі Лаузіре[275], який спробував розібратися з передумовами виникнення сучасного салафізму; Р. Мейджер як редактора фундаментальної праці «Глобальний салафізм: новий релігійний рух ісламу»[276]; Ігоря Добаєва, котрий займається дослідженням сутності радикального ісламізму[277], Даніїла Сисоєва, який вивчав іслам з точки

---

[275] Lauzière H. The Making of Salafism: Islamic Reform in the Twentieth Century. – Columbia University Press, 2015 г. – 336 p.

[276] Global Salafism: Islam's New Religious Movement / ed. R. Meijer. – Oxford University Press, 2014. – 463 p.

[277] Добаев И. П. Исламский радикализм : сущность, идеология, политическая практика. –

зору православного полеміста[278]; Аль Хатіба Ібрагіма Ясіна, котрий провів цікаве дослідження щодо трансформації ідейних доктрин в сунітському ісламі[279]; вітчизняного науковця Амара Канаха, який досліджує джихадійський салафізм як явище міжнародної політики[280]; Олексія Постнова, який розглядає нетрадиційні течії в ісламі[281]; Сергія Бережного, який аналізує ісламський фундаменталізм[282]; К.А.Кадирову[283] та Д.Рязанова[284], котрі досліджують учення сучасних ідеологів салафізму тощо. В рамках досліджень вищеназваних авторів піднімалися важливі та різноманітні питання, пов'язані зі вченням та практикою салафітів, утім, не знайшла достатнього розгляду проблема дослідження саме теоретичного підґрунтя салафісьского руху.

Об'єктом нашого дослідження є салафізм, **предметом** – концептуальне ядро переконань радикальних салофітів. **Метою нашого дослідження** є виявлення та систематизація конструктів, які складають теоретичну основу салафізму. Для наближення до цієї мети ми вважаємо за потрібне вирішити дві **наступні дослідницькі задачі**. По-перше, проаналізувавши праці ісламських мислителів, вчення яких спричинило значний вплив на становлення салафізму, виявити специфіку запропонованих даними мислителями ідей. По-друге, виокремити концептуальне ядро, яке відрізняє салафізм від інших течій в ісламі.

Перш ніж перейти до викладу основного матеріалу нашого дослідження, зазначимо, що воно проведено з **застосуванням методів феноменології релігії, компаративного методу, а також герменевтики**. Відомо, що термін «салафізм» походить від арабського слова «предки» («салафія»). Аль Хатіб Ібрагім Ясін зазначає, що салафізм – це вчення тих мусульманських діячів, які закликають орієнтуватися на спосіб життя та віру, які сповідували ранні мусульмани. Вони виступають різко проти

Ростов-на-Дону, 2003. – 30 с.

[278] Сысоев Д.А. Ислам. Православный взгляд. – СПб.: Духовное наследие, 2011. – 300 с.

[279] Аль Хатиб Ибрагим Ясин. Салафитский радикализм и трансформация идейных доктрин в суннитском исламе. – Махачкала, 2003. – 18 с.

[280] Канах А. Джихадійський салафізм як нове явище у міжнародній політиці // Українське релігієзнавство. – 2013. – №68. – С. 109 –113.

[281] Постнов А. В. Нетрадиционные течения в мусульманском сообществе (умме) Российской Федерации в 1990-е – начале 2000-х гг. – Саранск, 2011. – 18 с.

[282] Бережной С. Е. Исламский фундаментализм на Юге России : политологический анализ. – Ростов-на-Дону, 2004. – 19 с.

[283] Кадырова К. А. Джихад в трудах Абу Аля аль-Маудуди // Вестник РУДН. Серия: всеобщая история. – 2015. – № 1. – С. 48 – 65.

[284] Рязанов Д. С. «Исламское государство» в творчестве Маудуди и Кутба: сходства и различия // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2011. – № 7 (13): в 3-х ч. Ч. III. – С. 176–180.

нововведень у сферах віровчення та буденного життя.[285] Вже в епоху середньовіччя на мусульманському Сході з'явилися перші автори, які пов'язували ті чи інші невдачі мусульман з їх відходом від первинного тлумачення основ ісламу та закликали відродити призабуті первинні традиції.[286]

Салафіти наполягають на літеральній інтерпретації Корану і норм шаріату. Амар Канах зазначає, що важливою ідею салафізму є «Думка, що протягом століть іслам спотворювався, в нього весь час привносились нові елементи, які суперечать споконвічному ісламському вченню. А відтак, щоб "очистити" наявну нині мусульманську релігію, необхідно повернути її до того стану, в якому вона перебувала в епоху пророка Мухаммада і чотирьох праведних халіфів».[287]

Для розуміння того, чим є сучасний радикальний салафізм, необхідно прослідкувати те, як складалося вчення салафітів із самих його початків. Для салафітів дуже важливу роль відіграють релігійні ідеї минулого. Генрі Лаузіре невипадково тлумачить салафізм як «новітню концепцію ісламу, яку зпроецирували назад у минуле»[288]. Так само і автори книги «Глобальний салафізм: новий релігійний рух ісламу» наголошують, що сучасний салафізм підкреслює своє відношення до «старої і більш чистої автентичності».[289]

Салафізм сягає своїм корінням у вчення засновників ханбалітського мазхабу – однієї з чотирьох канонічних правових шкіл ортодоксального сунітського ісламу. Особливістю позиції ханбалітів є відкидання будь- яких нововведень у сфері мусульманського віровчення та права. Крім того, ханбалітам притаманна особлива строгість у тлумаченні релігійних норм.

Особливості тлумачення ісламського віровчення ханбалітами можна побачити, читаючи праці засновника ханбалізму імама Ахмада ібн Ханбаля (VIII – IX ст.). В «Усуль ас-суна» («Основи суни»), яку Ахмад ібн Ханбаль надиктував своїм учням, є, наприклад, такі слова: "Той, хто залишив молитву, став невірним" і "Немає зі справ такої, залишення якої було б невір'ям, окрім молитви". Той, хто залишив її, є невірним… І Аллах зробив дозволеним його вбивство».[290] У виданні, яке ми

---

[285] Аль Хатиб Ибрагим Ясин. Салафитский радикализм и трансформация идейных доктрин в суннитском исламе. – Махачкала, 2003. – С. 11.

[286] Бережной С. Е. Исламский фундаментализм на Юге России : политологический анализ. – Ростов-на-Дону, 2004. – С. 5.

[287] Канах А. Джихадійський салафізм як нове явище у міжнародній політиці // Українське релігієзнавство. – 2013. – №68. – С. 109.

[288] Lauzière H. The Making of Salafism: Islamic Reform in the Twentieth Century. – Columbia University Press, 2015 г. – P. 2.

[289] Global Salafism: Islam's New Religious Movement / ed. R. Meijer. – Oxford University Press, 2014. – P. 1.

[290] Основы сунны Имама ахлю ас-суна Ахмада ибн Ханбаля [Електронний документ]/ ред.

використовували, є примітка, в якій коментатор слів Ахмада ібн Ханбаля уточнює, що в даному випадку мова йде про те, що дозволено вбивство такої людини, яка відмовляється здійснювати молитву навіть під загрозою смерті. Як ми бачимо, погроза смертю за небажання молитися Аллаху та вбивство за категоричне небажання молитися Аллаху – це те, що засновник ханбалізму вважав правильним.

Ці та подібні ідеї були розвинуті подальшими мусульманськими авторами-ханбалітами, зокрема такими, як Мухаммад ібн Абд аль-Ваххаб ібн Сулейман ат-Тамімі (XVIII ст.). Він, як і Ахмад ібн Ханбаль раніше, закликає неухильно та без змін слідувати настановам, які були проголошені Пророком Мухаммадом і пропонує своє розуміння того, як необхідно сприймати ці настанови.

Особливу увагу Мухаммада ат-Тамімі привертає таухід, який він тлумачить як ствердження того, що тільки Аллах і ніхто крім нього панує, володіє відповідними іменами й атрибутами та є тим, кому необхідно поклонятися. Ширк, тобто спробу долучити до Аллаха рівних, Мухаммад ат-Тамімі називає найстрашнішим гріхом. Він веде мову не тільки про необхідність уникати багатобожжя, але й про те, що джерелом сили є тільки Аллах і ніхто інший, про те, що лише до Аллаха можна звертатися з молитвою, лише щодо нього можна відчувати релігійний страх, лише від нього можна чекати допомоги тощо.

Ат-Тамімі тлумачить ширк дуже широко. В його найвідомішій книзі «Кітаб ат-Таухід» («Книга єдинобожжя») є 67 глав. Кожна з них вказує на той чи інший різновид ширку. Наприклад, там йдеться про те, що не можна спрямовувати славослов'я або прохання про допомогу до джинів, мерців, святих людей, дерев, талісманів, планет тощо, адже єдиний, кого можна славити та просити його про допомогу – це Аллах. Усі, хто порушує це правило, на думку ат-Тамімі, не тільки нічого не отримують доброго (адже всі перелічені вище створіння за віровченням ісламу не здатні нічим допомогти), але й повинні отримати покарання, адже вони є мушріками, тобто багатобожниками, і «їхнє місце – Вогонь» (зауважимо, що деякі мусульманські коментатори уточнюють, що мушріком можна назвати людину, яка здійснила ширк після того, як їй пояснили, що дані дії є ширком[291]). В трактуванні, яке наводить ат-Тамімі щодо принципу єдинобожжя, ми можемо побачити багато спільного зі вченнями апологетів інших монотеїстичних релігій, однак, все ж таки, в ньому є декілька важливих особливостей, на які необхідно звернути увагу.

Перша особливість пов'язана з мусульманським вченням про пророків. Нагадаємо, що іслам засновано на переконанні, що всі послані

Абу Мухаммад Казахстани. – Каир, 2006. – С. 34-36. – Режим доступу: https://s2.musulmanin.com/biblioteka/osnoivi_sunni_ahmad_ibn_hanbal_aqida.pdf

[291] Там само. - С. 35-36.

Аллахом пророки надали різним народам одне вчення щодо таухіду. Тому ісламському розумінню таухіду, на думку Мухаммада ат-Тамімі, зобов'язані слідувати не тільки мусульмани, але й ті, хто поділяє вчення Муси (Мойсея), Іси (Ісуса Христа) тощо. Так, наприклад, усі християни, з точки зору салафізму, є мушріками, адже вони не сповідують таухід так, як вчив Мухаммад: «християни надто звеличили свою любов до святого пророку Іси ібн Марйам, стали поклонятися йому однаково, як і Аллаху»[292].

Друга особливість пов'язана з тим, що ат-Тамімі підкреслює, що серед мусульман є дуже велика кількість людей, які також не слідують таухіду. Нерідко салафіти використовують термін «джахілія» щодо сучасного стану в мусульманських країнах. Нагадаю, цим терміном (буквально він означає «незнання») в мусульманстві зазвичай називають епоху, яка передувала появі Мухаммада та його проповіді ісламу. Салафіти вважають, що народи мусульманських країн настільки забули про настанови та цінності ісламу, що життя в їхніх суспільствах ніби повернулося в доісламський період [293].

Третя особливість полягає в наступному: Мухаммад ат-Тамімі зазначає, що людина може і не вважати свої дії релігійним поклонінням іншим богам, але вони все одно будуть ширком, якщо вона порушує певні правила. Тобто, представники салафізму оголошують ширком дії, виконуючи які люди взагалі не думають про релігійні чуття. Наприклад, салафіти можуть оголосити ширком дії тих людей, котрі носять якісь прикраси, які можуть здатися ісламістам натяком на порушення таухіду. Або інший приклад: у «Кітаб ат-Таухід» повідомляється, що гріхом є дії людей, які кажуть щось незадоволене про час, адже «час – це Аллах». Також, у цій книзі повідомляється, що заборонено казати щось незадоволене про вітер, адже вітер, як і взагалі все інше, є явище, яке Аллах визначив наперед. Тому, на переконання ат-Тамімі, сварити вітер – це означає сварити того, хто його влаштував, тобто самого Аллаха.[294]

Ще однією неочікуваною проблемою для людини є її дії із зображення чогось. Мухаммад ат-Тамімі пише: «Кожний, хто створює зображення, буде в Огні»[295], пояснюючи це тим, що художники та

---

[292] Мухаммад ибн Сулейман ат-Тамими. Книга единобожия. С комментариями Абдуррахмана ас-Саади [Електронний документ]. – РТМ, 2009. – С. 3. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=AkZrBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false

[293] Канах А. Джихадійський салафізм як нове явище у міжнародній політиці // Українське релігієзнавство. – 2013. – №68. – С. 111.

[294] Мухаммад ибн Сулейман ат-Тамими. Книга единобожия. С комментариями Абдуррахмана ас-Саади [Електронний документ]. – РТМ, 2009. – С. 132. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=AkZrBgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false

[295] Там само. - С. 136.

скульптури нібито намагаються уподібнювати себе Аллаху, який є творцем сущого: «вони намагаються наслідувати Аллаха в його творенні».

Неважко помітити, що наслідком такого роду тлумачення ідеї таухіду є те, що дуже невелика кількість людей може вважатися справжніми муваххідами, тобто тими, хто є прибічниками таухіду, дотримуючись усіх його численних норм та заборон. Радикальні салафіти завжди можуть знайти привід, як звинуватити у найстрашнішому для мусульман гріху (ширк) будь-кого – і немусульман, і мусульман, які щось не так сказали, не туди подивилися чи просто намалювали щось.

Відзначимо, що ідеї ат-Тамімі не тільки знайшли чимало послідовників, але й зіграли роль об'єднавчої ідеології у процесі згуртування аравійських племен під керівництвом родового клану ал- Сауд. Вони перетворили чимало мусульман «на фанатичних прибічників цієї релігії у її первинному вигляді».[296]

Варто відзначити, що серед дослідників немає однієї думки щодо термінологічного питання, пов'язаного з назвою «ваххабізм». Є автори, які вважають, що вчення Мухаммада ібн Абда аль-Ваххаба ібн Сулеймана ат-Тамімі породило особливу течію в ісламі – ваххабізм, що сформувався в Аравії у XVIII столітті на основі ханбалітського мазхаба[297]. Однак інші дослідники розглядають вчення ат-Тамімі та його послідовників у рамках більш широкої традиції – салафізму, не використовуючи назву «ваххабізм», бо ж цей термін вважають неприйнятним самі прихильники ат-Тамімі, стосовно яких цей термін іноді застосовують.

У XX столітті розвиток ідей салафізму пов'язують з такими ідеологами, як Абу аль-Ала Маудуді, Саїд Кутб тощо. Розглянемо їх ідеї. У своїх творах аль-Маудуді, використовуючи філософські роздуми в галузі етики, підкреслював, що для всіх людей існує лише один закон – закон Аллаха, а всі інші чинні на планеті закони – це вигадки, яких дотримуватися непотрібно. «Будь-яке створіння, яке вважає себе незалежним, яке є настільки самонадійним, що дозволяє собі засновувати для інших основоположний закон або претендує на право підкорювати собі інших людей, - зазначає аль-Маудуді, - відразу ставить себе в незручне становище, оскільки тільки Аллах є Паном усього, і благо усіх полягає у беззастережному підпорядкуванні Йому».[298] Проте Маудуді не зупиняється на цій тезі і йде далі. Цей ідеолог не тільки каже про вищість влади Аллаху, а, як показує К. Кадирова, аль-Маудуді переконує свої читачів у тому, що іслам покликаний «змінити пануючі в усьому світі

---

[296] Хайбулаев З. Х. Ваххабизм в исламе : истоки и современность. – Махачкала, 2001. – С. 11.

[297] Постнов А. В. Нетрадиционные течения в мусульманском сообществе (умме) Российской Федерации в 1990-е – начале 2000-х гг.. – Саранск, 2011. – С. 8.

[298] Абу-аль-Аля Маудуди. Этические воззрения ислама (фрагменты из книги) [Електронний документ]. – Режим доступу: http://portal21.ru/news/we_recommend.php??ELEMENT_ID=1068

соціальні порядки і встановити те, що буде відповідати ісламським принципам та ідеалам» [299]. У ролі засобу цього встановлення пропонується джихад.

На думку аль-Маудуді, джихад є таким самим обов'язком мусульманина, як і щоденні молитви та піст, а той мусульманин, «хто ухиляється від джихаду – грішник і фактично не є істинним мусульманином»[300]. За словами Кадирової, для аль-Маудуді п'ять традиційних «стовпів ісламу» (шахада, молитва, піст в Рамадан, паломництво і милостиня) є лише підготовкою до джихаду – «боротьби проти створінь Аллаха, які узурпували його суверенітет»[301].

Наголосимо, що серед представників сучасного радикального салафізму Абу аль-Ала Маудуді вважається поміркованим мислителем[302]. Більш радикальним є інший ідеолог салафізму XX століття – Саїд Кутб. З його творів стає чітко та ясно зрозумілим чого саме прагнуть радикальні салафіти - вони хочуть керувати світом.

Кутб розпочинає свій найбільш відомий твір «Віхи на шляху Аллаха» такими словами: «Людство потребує нового керівництва!»[303]. За його словами, людством керують люди Заходу, але цьому скоро буде покладено край, адже у «західної цивілізації немає запасу духовних цінностей, який дозволяв би їй керувати світом»[304]. Звісно, на думку Саїда Кутба, «іслам, і тільки він, має такі цінності». Для підкріплення своїх думок Кутб використовує соціальну критику та філософські міркування.

Саїд Кутб критикує більш поміркованих мусульман за слова про мир і необхідність вести війну тільки в ролі засобу оборони. Звинувачуючи поміркованих мусульман у малодушності, Кутб пише, що «праведний шлях полягає у знищенні всіх тиранів на всій землі, залученні людей до поклоніння тільки одному Аллаху...»[305]. Нагадаємо, що книгу «Віхи на шляху Аллаха» Саїд Кутб писав у в'язниці, очікуючи смертний вирок за звинуваченням у підготовці замаху на президента Єгипту. Підготовка замахів на життя політичних діячів, вчинки яких не відповідають уявленням радикальних салафітів про те, як годиться діяти, – це, виходячи з уявлень Кутба, є необхідністю. За словами Кутба, «Хто прогресивно розуміє природу ісламської релігії, розуміє невідворотність динамічного

---

[299] Кадырова К. А. Джихад в трудах Абу Аля аль-Маудуди // Вестник РУДН. Серия: Всеобщая история. – 2015. – № 1. – С. 48.
[300] Там само. - С. 50.
[301] Там само. - С. 58.
[302] Рязанов Д. С. «Исламское государство» в творчестве Маудуди и Кутба: сходства и различия // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2011. – № 7 (13): в 3-х ч. Ч. III. – С. 177.
[303] Кутб С. Вехи на пути Аллаха (фрагменты из книги) [Електронний документ]. – Режим доступу: http://portal21.ru/news/we_recommend.php??ELEMENT_ID=736
[304] Там само.
[305] Там само.

руху до ісламу у вигляді джихаду з використанням меча, поруч з джихадом з використанням роз'яснень»[306]. Ці та подібні ідеї використовують для обґрунтування власної позиції такі радикальні організації, як «Брати-мусульмани», «Воїни Аллаха», «Хезболла», «ХАМАС», «Талібан» тощо[307].

Важливо зауважити, що в рамках мусульманства є чимало течій, і більшість з них не є настільки радикальними, як салафізм. Більше того, в самому салафізмі є різні напрямки: не всі з них закликають застосовувати насилля. Амар Канах пропонує класифікувати салафізм за такими трьома напрямками: класичний, реформістський, джихадійський. В першому звучить заклик до утвердження ісламської релігії і виховання молодого покоління в дусі настанов ісламу. В реформістському салафізмі ми можемо побачити спробу протистояння західним цінностям в рамках легальної політичної боротьби. Насилля пропагує та застосовує третій напрямок – джихадійський салафізм. Термін «джихадизм» застосовують для позначення «таких войовничих ісламських угрупувань, які оголошують священну війну загрозам ісламу і мусульман з боку невірних»[308]. Перший прояв діяльності саме джихадійського салафізму Амар Канах відносить до середини XX ст., коли в Єгипті почали діяти екстремісти, які відкололися від «Ісламських братів»[309].

Дослідники підкреслюють, що радикальний салафізм небезпечний, адже саме він є ідеологічною основою більшості випадків сучасного ісламістського екстремізму. Його прихильники прагнуть знищити секуляризовані суспільства, насадити іслам по всьому світу, переслідуючи тих, хто не дотримується настанов його радикальних напрямків. Як цілком справедливо зазначає Генрі Лаузіре, зараз салафіти претендують на монополію на релігійну істину[310]. Даніїл Сисоєв, православний дослідник, якого вбили в 2009 році мусульманські фанатики, так реконструював ідеї мусульманських радикалів: «З точки зору ісламу вся Земля поділена на дві частини: земля мира і земля війни. Земля миру – це земля, де діють закони шаріату …Земля війни – це земля, де не діють закони шаріату, і називають її землею війни тому, що ця територія повинна бути навернута в іслам. Для цього передбачається практика Священної війни – джихаду, яка має декілька форм»[311].

---

[306] Там само.

[307] Аль Хатиб Ибрагим Ясин. Салафитский радикализм и трансформация идейных доктрин в суннитском исламе. – Махачкала, 2003. – С. 12.

[308] Канах А. Джихадійський салафізм як нове явище у міжнародній політиці. – С. 109.

[309] Там само. - С. 110.

[310] Lauzière H. The Making of Salafism: Islamic Reform in the Twentieth Century. – Columbia University Press, 2015 г. – P. 3.

[311] Сысоев Д.А. Ислам. Православный взгляд. – СПб.: Духовное наследие, 2011. – С. 6.

Серед понять, що є найбільш важливими для теоретичного ядра салафізму, ми виділили як центральні такі концепти, як таухід, такфір та джихад.

Таухід – це концепт єдинобожжя. Втім салафіти тлумачать його, по-перше, надзвичайно ригористично, а по-друге, проецируючи релігійні уявлення на політико-правову сферу. Перше проявляється в тому, що салафіти категорично забороняють будь-які прояви позитивного релігійного почуття по відношенню до всіх інших можливих об'єктів поклоніння, окрім Аллаха, зокрема щодо святих тощо. Відповідно, дії всіх, хто не відповідають цьому критерію, проголошуються ширком. Друге полягає в тому, що салафіти не провадять розподіл на «світське» та «духовне» – релігійна ідея таухіду напряму стосується питання влади. Салафіти переконані, що оскільки вся влада належить тільки Аллаху, то ті форми правління, які не є втіленням настанов Корану, є невір'ям.

Такфір – це звинувачення у невір'ї (куфрі). Як цілком справедливо пише Аль Хатіб Ібрагім Ясін, радикальні салафіти теоретично обґрунтовують свої екстремістські дії саме концептом такфіру[312]. Особливість салафітського розуміння такфіру полягає в тому, що тут значно розширено коло людей, які потенційно можуть бути звинувачені у куфрі, включаючи не тільки всіх немусульман, але й більшість мусульман. На думку радикалів, мусульмани мають доводити свою віру діями, щоб уникнути звинувачення в куфрі[313].

Джихад радикальними салафітами трактується «як непримиренна боротьба не тільки проти язичників, але й проти мусульман, які не поділяють їх погляди»[314]. Як відомо, слово «джихад» буквально означає «зусилля». В ісламі є певна градація щодо необхідного ступеня застосування джихаду. Джихад може відбуватися і в формі внутрішньої боротьби віруючого за власну відповідність нормам ісламу, і в формі проповіді настанов ісламу невіруючим, і в формі озброєної боротьби (причому в останньому випадку джихад може бути тільки захисним, а може бути й наступальним). У радикальному салафізмі набагато частіше, ніж в інших напрямках ісламу, говорять про «джихад у формі меча», обґрунтовують його необхідність та безпосередньо практикують щодо тих, кого вважають «невірними».

На підставі вищенаведеного ми **дійшли наступних висновків**. Як один з потужних напрямків в ісламі, салафізм має не тільки самобутній набір релігійних уявлень та практик, але й власну теоретико-релігійну

---

[312] Аль Хатиб Ибрагим Ясин. Салафитский радикализм и трансформация идейных доктрин в суннитском исламе . – Махачкала, 2003. – 18 с.

[313] Канах А. Джихадійський салафізм як нове явище у міжнародній політиці. – С. 111.

[314] Аль Хатиб Ибрагим Ясин. Салафитский радикализм и трансформация идейных доктрин в суннитском исламе. – Махачкала, 2003. – С. 11.

основу у вигляді специфічної релігійно-правової та релігійно-філософської традиції витлумачення мусульманського вчення.

У складуванні теоретичної бази салафізму ми виділили два наступних етапи: релігійно-правовий, який представлений, зокрема, ідеями таких мислителів, як Ахмад ібн Ханбаль та Мухаммад ібн Абд аль- Ваххаб ібн Сулейман ат-Тамімі; а також релігійно-філософський етап, який представлений, зокрема, такими авторами, як Абу аль-Ала Маудуді та Саїд Кутб.

Специфічність тлумачення салафітами понять «таухід», «такфір», «джихад» складають ядро самобутності теоретичної бази радикального салафізму.

Ідею таухіду салафіти тлумачать, по-перше, надзвичайно ригористично, а, по-друге, проецируючи релігійні уявлення на політико-правову сферу. Практику такфіру салафіти тлумачать дуже широко, вважаючи, що звинувачення у куфрі може бути спрямовано не тільки на представників усіх релігій, окрім ісламу, але водночас і на мусульман, які не хочуть власними діями доводити те, що вони не є мушріками. Серед тлумачень джихаду радикальні салафіти вважають можливим пропагувати та практикувати «джихад у формі меча» не тільки в ролі засобу захисту, але і як наступальний засіб.

5.2 Письмо грузинским православным *«Украина имеет право на свою Украинскую Поместную Православную Церковь»* (А.Колодный)

Ныне в мире практически не существует политических империй: они распались. На руинах бывшей коммунистической империи Советского Союза стала независимой ещё в 1991 году и наша Украина. Кто бы мог подумать, что украинский народ, которому столетиями талдычили о его нерушимом братском союзе будто бы из единокровным русским народом, вдруг решит быть подальше от этого «брата». Пришёл конец нашему 350-летнему колониальному бытию.

Но стремлению народов к свободе противостоят ещё деятели и синоды православно-церковных империй, центры которых находятся в Москве и Белграде, а также колаборационалисты в Украине, Белоруссии, Молдове, Македонии и Черногории. Против их помыслов и действий восстали возникшие в этих странах на волне борьбы их народов за свою независимость национально-православные институции. В Украине – это Украинская Православная Церковь Киевского Патриархата и Украинская Автокефальная Православная Церковь. Они объединяют православные организации Украины (соответственно 5274 и 1271), вышедшие по различным мотивам в 1989-1992 годах из состава Московско-Православной Церкви. Нам в Украине непонятно, как в такой ситуации